

رویه های قضائی

رأی شماره ۷۴ - ۲۷۰ ر ۱۰ ر ۴۶ ر ۵۶

هیئت عمومی دیوان عالی کشور

بتاریخ روز بیست و هفتم دیماه چهل و شش

فرجامخواهان : متهمین پرونده ۵۸۹۵/۵

فرجامخوانده: دادسرای استان

فرجامخواسته: رأی شماره ۱۰۰-۲۵۰۹۹ ر ۴۴ شعبه ششم دادگاه عالی جنائی مرکز گزارش: فرجامخواهان نامبرده بموجب یازده فقره کیفرخواست های مورخ ۲۰/۸/۴۲ دادسرای شهرستان تهران با اتهامات ساختن و جعل برگ های چك تضمینی ده هزار ریالی بانك ملی ایران و معاونت در امر مزبور و استعمال چك های مجعول با علم بجمعیت آنها و کلاهبرداری و شروع بآن و استفاده از چك ها با استناد ماده ۲۳۸ مکرر و شق ۹ ماده ۹۸ قانون مجازات عمومی با رعایت ماده ۲ ملحقه بقانون آئین دادرسی کیفری و علاوه با استناد ماده ۱۲ قانون تشدید مجازات رانندگان در باره ستوان یکم حبیب الله غائی و همچنین نسبت بغیر فرجامخواهان فملی نیز (کیفرخواست صادر و مورد تعقیب واقع شده اند و موضوع در سال ۴۳ در شعبه سوم دادگاه جنائی تهران مورد رسیدگی واقع و منجر بصدر حکم شماره ۱۳۹/۱۴۰-۲۹ ر ۴۳ بر احرار وقوع جرم جعل بمباشرت و شرکت و معاونت و استعمال و استفاده از اوراق چك های تضمینی مورد بحث بوسیله متهمین محکوم مذکور در حکم نامبرده با استناد اعلام بانك ملی ایران و گزارش های شهر بانی و اداره آگاهی و کشف مقادیری اوراق چك تضمینی مجعول از کاظم اخوان و محل سکونت وی پس از دستگیری هفت نفر متهم دیگر و کشف و ضبط اسباب و

مدارك و اقارير و اظهارات پنج نفر از متهمین پرونده و تهیه و خریداری ماشین چاپ و حمل و نصب آن در محل کار و خرید کاغذ و لوازم فنی و غیر فنی و اقدام بسرمايه گذاري و چاپ و رنگ و غيره و كشف سند پنجاه هزار تومان باعضاء مسعودی بعنوان مدير گراورسازی و كشف ماشین شماره زنی و يك طغری چك تضمینی جعلی و عقادير ديگر و ساير قرائن و امارات و اوضاع و احوال منعكسه در پرونده و مداخله هفت نفر متهمین بنام (۱- سروان رزمجو ۲- ستوان غائی ۳- مهندس زندیه ۴- اخوان زنجانی ۵- مسعودی ۶- مطیعی ۷- چرخي در جعل چك های تضمینی با مباشرت دو نفر آنان و (مهندس زندیه و احمد مسعودی) و معاونت پنج نفر ديگر از متهمین (۱- منصور پاكبازی ۲- محمد هادی مصلح ۳- حسن و کیلی محلاتی ۴- بانوجمیله داداشی ۵- مهدی شریف النسب در نظر اولین دادگاه جنائی محرر شده و هر يك از آنان فاعل مستقل جرم جعل محسوب گردیده و اعمال هفت نفر ردیف اول مشمول ماده ۲۷ ناظر به بند ۹ ماده ۹۸ قانون مجازات عمومی و پنج نفر ردیف دوم منطبق با ماده ۲۸ ناظر به بند ۹ ماده ۹۸ قانون مجازات عمومی تشخیص گردیده که بر اثر فرجامخواهی متهمین فوق الذکر و دادسرای استان مرکز پرونده بدیوانعالی کشور ارسال و حسب الارجاع پرونده در شعبه دوم دیوانعالی کشور رسیدگی و بالنتیجه امر منتهی به نقض حکم شماره ۱۴۰/۱۲۹-۴۳۲۵۲۹ ر۵۲۹ بجهاات و استدالات زیر گردیده (قطع نظر از اعتراضات و کلاء و شخص فرجامخواهان که بعضی از آنها قابل توجه و دقت است بحکم فرجامخواسته این اشکال وارد است که چون استدلال دادگاه در محکومیت متهمین اینست که چك تضمینی مثل اسکناس رایج قانون کشور است و نامبردگان در جعل و استفاده از آنها شرکت و معاونت داشته اند و عمل آنان منطبق با مقررات ماده ۹۸ قانون کیفر عمومی است مشارالیه را مجرم دانسته و طبق آن ماده برای آنان کیفر تعیین نموده است در صورتیکه چك تضمینی مطابق ماده ۱ قانون مصوب سال ۳۴ بتقاضای مشتریان بانك ملی با تضمین بانك مزبور در دسترس صاحبان حساب گذاشته شده است در حقیقت آن چك ضمانت نامه است که بانك ملی بمشتریان داده و صادرکنندگان اصلی و حقیقی هم مشتریان بانك هیباشند نه خود بانك و مادتين ۲ و ۳ قانون فوق الاشعار مبین این نظر است و چك تضمینی نه دارای پشتوانه بوده و نه اعضاء از مقامات دولتی در آن مندرج است و تعداد چك تضمینی هم قانوناً محدود نبوده و بدرخواست مشتریان است و بعلاوه اشخاص ثالث در قبول یا رد آنها مختار بوده و قانوناً الزام و اجباری ندارند ولی بالعکس اسکناس مطابق قوانین سابق و قانون مورخ هفتم خرداد ۳۹ تحت شرایط و حدودی چاپ و منتشر و باامضاء وزیر دارائی و رئیس کل بانك مرکزی ممضی میشود و بدون وجود پشتوانه قانونی (صدی چهل لااقل) دولت حق طبع و نشر آنرا ندارد و به همین جهات از اسناد دولتی بوده و عموم افراد کشور قانوناً ملزمند که در معاملات و داد و ستدهای خود آنرا بعنوان ثمن معامله و غیره

و پول رایج مملکت بپذیرند و گرنه مورد تعقیب قانونی واقع میشوند و چک تضمینی فاقد چنین مختصات و مزایائی میباشد بنا بر این مرقوم محقق است که چک مزبور در عداد اسکناس رایج قانونی و منطبق با ماده استنادی دادگاه نبوده و حکم فرجامخواسته غیر صحیح تشخیص و طبق ماده ۴۳۰ قانون آئین دادرسی کیفری در مورد فرجامخواهی نقض و چون ممکن است که اعمال انتسابی به متهمین در صورت تحقق بموجب مواد دیگر قوانین کیفری قابل کیفر باشد رسیدگی بدستور ماده ۸ قانون تشکیل محاکم جنائی بدادگاه جنائی استان مرکز ارجاع میشود.

دادگاه جنائی مرجوع الیه (شعبه ششم) پس از وصول پرونده و انجام تشریفات مبادرت بصدر حکم شماره ۱۰۰ - ۴۴/۹/۲۵ نموده و از لحاظ تطبیق مورد باشق ۹ از ماده ۹۸ قانون کیفر عمومی اصرار ورزیده است و نظریه خود را در این باره بنحو ذیل بیان نمود (طبق تعریفی که در فرهنگهای حقوقی از بلیط و بلیط بانك شده بلیط ورقه ایست که بانك ناشر آن بمشتریان میدهد و بمحض رؤیت مبلغی را که در ورقه قید شده است بآورنده میپردازد و اسکناس کلمه روسی و بلیط بانك ترجمه جمله Billet de Banque فرانسه است و اطلاق بلیط بانك با اسکناس مانع از اطلاق آن با افراد دیگری از بلیطها نیست و استعمال جمله بلیط یا اسکناس بانك در شق ۹ ماده ۹۸ قانون کیفر عمومی از جهت اهمیت خود اسکناس است نسبت به افراد عام بلیط و نسبت به بلیط هائی که از طرف بانك ممکن است منتشر شود اسکناس وضع و موقع خاص دارد نه آنکه اسکناس دارای حقیقتی غیر از بلیط بانك باشد و بعلاوه معقول نیست که قانونگذار دو کلمه مترادف را در متن قانون ذکر کند و از ذکر کلمه اسکناس همان اراده کلمه بلیط کرده باشد و چک تضمین شده غیر از چک معمولی است زیرا در ماده ۳۱۰ قانون تجارت مصرح است (نوشته ایست که بموجب آن صادرکننده وجوهی را که نزد محال علیه دارد کالا یا بعضاً مسترد یا بدیگری واگذار مینماید) ولی در چکهای تضمین شده این تعریف صادق نیست که اگر کسی وجه چکی را برای شخص خاصی ظهر نویسی کند و بوسیله بانك پرداخت نشود دارنده چک حق شکایت جزائی داشته باشد چون در چک تضمین شده فرض نکول در پرداخت از طرف بانك محال علیه متصور نیست بلکه وجه چک تضمین شده قبلاً از طرف بانك محال علیه تأمین شده است بعلاوه چک معمولی تا شش ماه از تاریخ صدور نزد بانك محال علیه در صورت وجود محل اعتبار قابل پذیرش است و حال آنکه چک تضمین شده مدت پذیر نیست از آن گذشته چک معمولی احتیاج با امضاء صادرکننده دارد در حالیکه قانوناً لازم نیست امضاء مشتری تقاضاکننده در چک تضمین شده وجود داشته باشد اگر تنها وجه شباهت بین چک عادی و چک تضمین شده مناط اعتبار است که بچک تضمین شده کلمه چک اطلاق شود چرا این وجه شباهت که عملاً بین چک تضمین شده و اسکناس وجود

دارد مناط اعتبار نیست که بچک تضمین شده اسکناس اطلاق شود بدیهی است استدلال ادبی که غالباً مبتنی بر قیاس و شباهت است دور از استدلالات منطقی و قضائی است چون در منطق و در مقام قضا عناوین واقعیه معتبر است نه تعاریف ظاهریه بعلاوه بچک تضمین شده ضمانت نامه بانکی اطلاق نمیشود زیرا هر چند ضمانت نامه بانکی و چک تضمین شده هر دو بنا بدرخواست مشتری از طرف بانک صادر میشود اما ضمانت نامه در موارد خاص و بدون آنکه معادل آن از طرف مشتری وجه نقد در بانک مسدود شود از طرف بانک صادر میشود از آن گذشته چک تضمین شده عملاً کار اسکناس را در بین عامه مردم انجام میدهد در صورتیکه ضمانت نامه بانکی این خصوصیت را که بعنوان ثمن معامله مورد استفاده قرار گیرد ندارد چک تضمین شده پس از آنکه معادل آن بنا بدرخواست مشتری وجه نقد در بانک واریز شد و برای مدت نامحدود و برای استفاده عموم مردم صادر میشود در صورتیکه ضمانت نامه بعنوان مؤسسات معین برای مدت معلوم و بمیزان مبلغ مورد تقاضا از طرف بانک صادر میگردد .

پشتوانه چک تضمین شده در حقیقت پول نقدی است که از طرف مشتری در خواست کننده معادل چک تضمین شده در بانک واریز میشود بعلاوه اگر چک تضمین شده همان ضمانت نامه تلقی شود مقررات مذکور در ماده ۹ قانون چک بی محل مصوب بهمن ماده ۳۷ مفهوم پیدا نمیکند زیرا بموجب ماده مزبور در صورتیکه دارندنده چک وجه آنرا از طریق اجرای ثبت وصول نکرده باشد باز پرس مکلف است لاقلاً وجه الضمان نقدی یا ضمانت بانکی معادل وجه چک را از متهم اخذ کند و بارها دیده شده است که صادر کنندگان چک بی محل بجای ضمانت نامه بانکی چک تضمین شده بصندوق دادگستری سپرده اند و باز پرس وجه الضمان نقدی چک تضمین شده را قبول کرده است از همه گذشته چک تضمین شده مانند اسکناس و برخلاف چک معمولی و ضمانت نامه جنبه مثلی دارد نه جنبه قیمی .

شعبه دوم دیوان عالی کشور از جهت اینکه فرجامخواهی بعلل اولیه میباشد و مسود با ماده ۴۶۳ قانون آئین دادرسی کیفری منطبق است پرونده را برای تعیین تکلیف به هیئت عمومی دیوان عالی کشور ارسال داشته هیئت مزبور در تاریخ روز چهارشنبه ۲۷ ر ۱۰۴۶۱ بریاست جناب آقای عمادالدین میرمطهری رئیس کل دیوان عالی کشور و با حضور جناب آقای دکتر- عبدالحسین علی آبادی دادستان کل و جناب آقایان رؤساء و مستشاران شعب دیوان مزبور تشکیل گردید پس از قرائت گزارش اوراق لازم و مذاکره و تبادل نظر و استماع عقیده جناب آقای دادستان کل مبنی بر قابل تائید بودن حکم دادگاه تالی بشرح زیر:

«بطوریکه از پرونده امر مستفاد میشود شعبه دوم دیوان عالی کشور معتقد است که چک تضمینی نهادارای پشتوانه بوده و نه امضائی از مقامات دولتی در آن مندرج است و تعداد چک تضمینی هم محدود نبوده و بسته بدرخواست مشتریان است و بعلاوه اشخاص نالک در قبول یارد

آنها مختار بوده و قانوناً الزام و اجباری ندارند ولی بالعکس اسکناس مطابق قوانین سابق و قانون مورخ هفتم خرداد ۱۳۳۹ تحت شرایط و حدودی چاپ و منتشر و بامضای رئیس کل بانک مرکزی و وزیر دارایی ممضی میشود و بدون وجود پشتوانه قانونی دولت حق طبع و نشر آنرا ندارد و بهمین جهت از اسناد دولتی محسوب و عموم افراد کشور قانوناً ملزمند که در معاملات و داد و ستدهای خود آنرا بعنوان ثمن معامله و غیره پول رایج مملکت بپذیرند و گرنه مورد تعقیب قانونی واقع میشوند و چک تضمینی فاقد چنین مشخصات و مزایایی میباشد بنا بر آتب مرقوم محقق است که چک در عداد اسکناس رایج قانونی و منطبق باماده استنادی دادگاه نبوده و حکم فرجامخواسته غیر صحیح تشخیص میشود .

برعکس شعبه ششم دادگاه جنائی معتقد است که « اطلاق بلیط بانک با اسکناس مانع از طلاق آن با فراد دیگری از بلیطها نیست و استعمال جمله بلیط یا اسکناس بانک در شق ۹ ماده ۹۸ قانون مجازات عمومی از جهت اهمیت خود اسکناس است با فراد عام بلیط و نسبت به بلیط هائیکه از طرف بانک ممکن است منتشر شود اسکناس وضع و موقع خاص دارند نه آنکه اسکناس دارای حقیقتی غیر از بلیط بانک باشد و بعلاوه معقول نیست که قانونگزار دو کلمه مترادف را در متن قانون ذکر کند و اذکر کلمه اسکناس همان اراده کلمه بلیط کرده باشد و خلاصه چک تضمینی بلیط بانک مذکور در شق ۹ ماده ۹۸ است و جعل آن از مصادیق بنده ماده ۹۸ قانون مجازات عمومی است »

حکم شعبه ششم دادگاه جنائی مورد تأیید دادسرای دیوانعالی کشور است و جهات آن بقرار ذیل است :

برای اثبات نظریه شعبه ششم دادگاه جنائی لازم است قبلاً بذکر وظائف پول و تعریف

آن بپردازیم

بطور کلی پول دو وظیفه مهم دارد :

اول آنکه مقیاس ارزش اشیاء بشمار میآید و وسیله میشود که اشیاء مختلف الطبیعه و غیر متشابه با یکدیگر جمع گردند .

وظیفه دوم آنکه پول وسیله مبادله اشیاء میباشد .

راجع به تعریف ذات پول صرف نظر از وظائف آن نظریه های مختلفی وجود دارد که

ذیلاً مینگاریم .

... اول - فرضیه فلزی - طرفداران این فرضیه معتقد هستند که ارزش پول ناشی از فلزی

است که پشتوانه آن میباشد این فرضیه درازمنه قدیم که بلیط بانکی وجود نداشته قابل دفاع بوده است ولی از وقتیکه بلیطهای بانکی رواج پیدا کرده و تماس خود را با پولهای فلزی از دست داده غیر قابل قبول است .

فرضیه دوم موسوم به فرضیه حاکمیت قوه حاکمه است در این فرضیه طرفداران آن معتقد هستند که ارزش پول از قوه حاکمه سرچشمه میگیرد این فرضیه تا حدی قابل قبول است ولی در مواقع بحرانی که ارزش پول کاهش پیدا میکند قابل دفاع نیست به علاوه پول‌هایی یافت میشود که ابداً مورد حمایت و تضمین حکومت قرار نگرفته معذک بواسطه اعتماد عمومی رائج بوده است و برعکس پول‌هایی وجود داشته که از طرف دولت انتشار یافته و چون افکار عمومی از آن استقبال نکرده بدون ارزش بوده است بنا بر این معلوم میشود که ارزش پول ناشی از مهر دولت و اشاعه آن از طرف او نبوده بلکه مربوط به فلزی است که پشتوانه آن است و دولت هم وقتی می بیند که افکار عمومی برای آن فلز اعتبار قائل است آنرا به مهر و علامت دولتی مهور میکند .

سوم فرضیه روانی است - مدافعین از این فرضیه ادعا میکنند که رواج پول در صورتی تحقق می یابد که مورد قبول عامه واقع شود و ارزش تجاری داشته باشد و در واقع هر پدیده اقتصادی را منکی بر طرز فکر و روان عامه میدانند.

انواع مختلفه پول

پول در بدایت امر صورت مادی داشته و ماده که مورد توجه بوده عبارت از فلز بوده است در این مرحله مسلم است که پول و ارزش آن ارتباط مستقیم با ماده داشته است ولی بعداً در اثر تحولی که پیدا شده متدرجاً صورت مادی خود را از دست داده است یکی از تغییرات حاصله پول‌هایی است که بدون آنکه صورت مادی خود را از دست بدهد موجودیت آن مستند بر اعتماد عمومی است این پول‌ها با اسم پول‌های کاغذی نامیده شده و عبارت است از بلیط‌های بانکی که قابل تبدیل به پول فلزی بوده و بمحض ارائه آن از طرف حامل قابل تبدیل به فلز است و در اصطلاح اقتصادی موسوم است به پول فی دوسی بر (Fiduciaire Monnaie) تغییر دوم پیدایش بلیط‌های دولتی است که غیر قابل تبدیل به طلا بوده و رواج آن اجباری میباشد این بلیط‌ها را کاغذهای پولی مینامند .

تحول آخری متداول شدن پولی است که تا حد زیادی صورت مادی خود را از دست داده و بیشتر حالت مجرد و ذهنی پیدا نموده است این قبیل پول عبارت از موجودی‌های در حساب جاری و گردش اعتبارات در بانک بوسیله صدور چک یا دستور نقل وجوه از حسابی بحساب دیگر میباشد این وسائل مبادلات را پول بانکی مینامند .

منه اسکرپتورال (Monnaie Scripturale) پیدایش پول‌های کاغذی و کاغذهای پولی و پول‌های بانکی مبین این حقیقت است که در رواج پول اعتقاد و ایمان عامه بآن بیش از

فلز نافذ میباشد و در این صورت این سؤال پیش میآید که آیا در مسئله پول اعتماد عمده قائم مقام مادیت پول نشده است .
اینک وارد بحث هر یک از اقسام پول‌های کاغذی و کاغذهای پولی و پول‌های بانکی میشود .

پول‌های کاغذی

یکی از انواع بلیط‌های بانکی بلیطی است که قابل تبدیل به طلاست و اقسام مختلفه آن عبارت است از

الف - قسم اول بلیط بانکی است که قابلیت تبدیل آن بطلا صیغه توده ملی دارد باین معنی که هر کس اعم از اینکه بضاعت معتدل یا بضاعت سرشار داشته باشد بمحض ارائه بلیط بانکی کم ارزشی و یا پر ارزش موفق باخذ سکه طلا بمیزان بلیط بانکی ارائه شده میشود این قسم بلیط را در اصطلاح اقتصادی گلداسپی‌شی استاندارد (Gold specie standard) میگویند .

ب - قسم دوم بلیط بانکی است که قابلیت تبدیل آن بطلا رنگ اشرافیت دارد باین توجیه که تبدیل آن بصورت سکه طلا نبوده بلکه بشکل شمش‌های طلا با وزن مخصوص میباشد در این سیستم بدیهی است اشخاصی میتوانند باخذ طلا موفق شوند که تعداد زیادی بلیط بانکی داشته باشند و اگر میزان آن کم باشد قابل تبدیل به طلا نمیشود این قبیل بلیط‌های بانکی را در اصطلاح اقتصادی گلدبولی‌ئن استاندارد (Gold bullion standard) میگویند .

ج - قسم سوم بلیط بانکی است که قابل تبدیل به طلا بصورت سکه یا شمش نمیشود بلکه قابلیت تبدیل آن قائم بر ارزش خارجی است این بلیط‌ها را در اصطلاح اقتصادی گلداکس چنج استاندارد (Gold exchange standard) میگویند .

از توضیحات بالا مبرهن میگردد که بلیط‌های بانکی از لحاظ قابلیت تبدیل به طلا دارای اقسام فوقی میباشند .

از طرفی بلیط‌های بانکی از جهت مقررات مربوط بانشار یعنی میزان پشتوانه با اقسام مختلف ذیل تقسیم میشوند .

قبلا باید دانست راجع به تنظیم مقررات مربوط بانشار اسکناس یعنی میزان پشتوانه دو سیستم وجود دارد .

بعضی از اقتصاددانان طرفدار آزادی بانک‌ها در انتشار بلیط بانکی میباشند و معتقدند که بانک‌ها اصولاً در میزان انتشار آن زیاده روی نمیکنند زیرا میزان آن تابع حجم معاملات است و اگر از حد ضرورت تجاوز نماید بواسطه کثرت جریان از قیمت آن کاسته میشود و

دارندگان آن با شتاب بیانگ ناشر رجوع مینمایند و خواستار تبدیل آن به پول فلزی میشوند و در این صورت بانگ برای پرداخت جمعی دارندگان بلیط بانکی ممکن است در زحمت بیفتد این سیستم در علم اقتصاد موسوم به بنکینگ پرنسیپل (Banking Principle) میباشد ولی بیشتر اقتصاد یون با تعیین مبلغ پشتوانه معتقد به تنظیم مقررات و محدود کردن میزان انتشار بلیطهای بانکی هستند این سیستم را کارنسی پرنسیپل (Currency Principle) مینامند از لحاظ تعیین پشتوانه بلیطهای بانکی باقسام زیر تقسیم میشود :

۱- بعضی از ممالک انتشار بلیط بانکی را از طرف بانگ ناشر منوط باین میکنند که پشتوانه آن صد درصد طلا باشد این متد را کوورتور انتگرال (Couverture intègrale) مینامند و بعضی از ممالک دیگر مانند انگلستان پشتوانه را بطور مختلط از طلا و رانتهای دولتی تعیین کرده اند .

۲- طریقه دوم عبارت از این است که برای میزان انتشار بلیطها حداکثر در نظر میگیرند بدون اینکه هیچ نسبت قانونی بین ارزش بلیطهای منتشر شده و پشتوانه بانگ قائل شوند این طریقه در علم اقتصاد معروف است به پلافن (Plafond)

۳- طریقه سوم این است که یک نسبت قانونی بین اسکناسهای منتشر شده و پشتوانه آن معین میشود این طریقه را کوورتور پروپورسیونل (Couverture proportionnelle) میگویند .

ضمناً متذکر میشود که در خصوص بانگ ناشر سیستمهای مختلف وجود دارد بعضیها به تعدد بانگ ناشر معتقد هستند و بعضی دیگر برعکس بانحصار آن ولی اغلب ممالک به انحصار گرایش دارند .

ماهیت تمام بلیطهای بانکی فوق الذکر عبارت است از تعهد بانگ ناشر بر تسلیم پول فلزی و یا ارزش خارجی بمیزانی که قانون برای واحد پول معلوم کرده است .

کاغذهای پولی که قابل تبدیل بطلانیستند

بیهان کوورتبیل (Billet incouvertible) یکی دیگر از اقسام بلیطهای بانکی بلیطی است که فاقد قابلیت تبدیل به طلا میباشد و رواج آن اجباری است این قبیل بلیطها غالباً فاقد پشتوانه هستند و انتشار آنها از طرف دولت صورت میگیرد از این قبیل است بلیطهای اسیگنا (Assignats) که در زمان شورش فرانسه انتشار یافت و بلیطهای بانکی گرین بکس (Grin Backs) در آتازونی و بلیطهای بانکی کارنسی نت (Currency notes) در انگلیس امروز در علم اقتصاد این مسئله مورد بحث است که آیا بلیطهای بانکی باید قابل

تبدیل به طلا باشد و یا بپولهای متداول در ممالک خارجه یعنی از خارجه.

پول بانکی

بانکهای معمولی که حق انتشار بلیط بانکی ندارند متوسل باقراض به مشتریان خود می شوند و با اسم آنان در دفاتر خود اعتبار باز می کنند و مجاز می شوند که نسبت به بانکهای ناشر بلیط بانکی چك صادر نمایند باین طریق پول جدیدی با اسم پول بانکی منه اسکرپتورال - (Monnaie scripturale) که فاقد خصیصه قانونی است و نقش بسیار مهمی در مبادلات و تجارت دارد تعبیه می شود توسل باین تدبیر از جهت کمی میزان پول دارای پشتوانه در غالب کشورها است که با وج شدت خود رسیده و آنرا به کم خونی پول انمی دولامنه (Anémie de la monnaie) تشبیه نموده اند با این پول نوظهور غالباً حسابهای اشخاص در اثر گردش اعتبارات بوسیله صدور چك یا دستور نقل و جوه از حسابی بحساب دیگر طلبکار یا بدهکار می شود منبع و مأخذ پولهای بانکی یا سپرده اشخاص است یا اعتباراتی که بانك به مشتریان خود در مقابل وثیقه میدهد .

پولهای بانکی صورت ذهنی پیدا کرده و از مادیت تجرد می شود و با طلبکار ساختن و یا مدیون نمودن حسابها احتیاجات پولی افراد تأمین می شود .

اهمیت پولهای بانکی رو بفزونی است و جریان آن از میزان سایر پولها تجاوز میکند مثلاً در امریکا در دسامبر (۱۹۶۵) هشتاد و شش درصد جریان پولی آنجا را تشکیل میدهد .

از توضیحات بالا مسلم میگردد که امروز سیستم پولی هر کشوری مرکب بوده و ترکیب می شود از پولهای فلزی و بلیطهای بانکی و پولهای بانکی که مجموع حجم پولی آن کشور محسوب شده و فعالیت اقتصادی آن کشور را تأمین میکند مصرف پول فلزی معاملات کوچک بوده و برعکس پولهای بانکی نقش بسیار مهمی را در امور تولیدی و بازرگانی دارا میباشد و میزان گردش آن در حیات اقتصادی هر کشور بمراتب بیش از مسكوك فلزی است .

بنابرا تب فوق الاشعار اظهر من الشمس است که بلیط بانکی انواع و اقسام دارد و اسکناس و چك تضمین شده از مصادیق آن بشمار می آید و با اصطلاح اصولین بین هر يك از آنها با بلیط بانکی عموم و خصوص مطلق وجود دارد یعنی هر اسکناس بلیط بانکی محسوب شده ولی هر بلیط بانکی اسکناس محسوب نمی شود و همینطور هر چك تضمینی بلیط بانکی محسوب شده ولی بلیط بانکی چك تضمینی محسوب نمی شود و مقنن خواسته بالفظ بلیط بانکی که يك مفهوم کلی است تمام اقسام مختلفه را پیش بینی کند تا هر وقت هر يك از آنها طبق قوانین مملکتی رواج قانونی پیدا کرد جعل آن مشمول بند ۹ ماده ۹۸ قانون مجازات عمومی

قرار گیرد و اگر اسکناس را ذکر کرده برای این است که اسکناس در زمان تدوین ماده ۹۸ پول کاغذی بشمار میآمده که بیشتر مورد انس عامه بوده است ضمناً باید توجه داشت که اسکناس‌های منتشر شده فعلی با اسکناس‌های سابق خیلی فرق دارد اسکناس‌های سابق از لحاظ میزان پشتوانه و کیفیت آن و بانك ناشر با میزان پشتوانه فعلی و کیفیت آن و بانك ناشر متفاوت است و در خصوص چك تضمینی اگر قانونگذار در آن موقع اسمی از آن نبرده برای این بوده که در آن موقع رواج نداشته است در بند ۹ ماده ۹۸ تعمداً يك مفهوم کلی استعمال شده تا هر وقت مصالح اقتصادی کشور ایجاب پول کاغذی جدیدی را کند جعل آن مشمول بند مزبور گردد.

جعل چك تضمین شده و همچنین اسکناس علاوه بر اینکه مشمول بند ۹ قرار دارند بند ۵ ماده ۹۸ مبنی بر (مهر یا امضاء یا علامت یکی از رؤسا) شامل آن دو می‌شود. در قانون مجازات فرانسه قانونگذار ماده سابق مربوط بجعل بلیط بانکی را که انحصار به بلیط بانکی بانك دو فرانس داشت تغییر داد و طبق ماده ۱۳۹ قانون دسامبر (۱۹۵۴) با استعمال جمله «بلیطهای مجاز از طرف قانون» آنرا تعمیم داد تا انواع و اقسام بلیط‌های بانکی را شامل شود و قانونگذار ایران نیز همان مفهوم کلی را با ادای جمله «بلیط بانك که مطابق قانون رایج است» استعمال کرده است.

ضمناً خصوصیات چك تضمین شده را برای رفع هر گونه ابهام ذیلامتذکر می‌شوم. چك تضمین شده دارای دو قسم پشتوانه می‌باشد اول سپرده مشتری یا بانك ملی که طلبکار بانك بشمار می‌آیند دوم وثائقی که مشتری بانك در قبال استفاده از اعتبارات می‌دهند و سپرده آن در پایان آذرماه ۴۶ بالغ بر ۴۰/۱۹۶۳۵۳۲۹۸ می‌باشد.

انتشار چك تضمین شده غیر محدود نبوده بلکه محدود به تقاضای مشتریان بانك ملی در حدود طلب و وثائق آنها است کما اینکه حدود انتشار اسکناس منوط به تقاضای بانك مرکزی از هیئت نظارت اندوخته اسکناس و تحویل پشتوانه قانونی می‌باشد چك تضمینی يك سند رسمی تلقی شده زیرا امضاء مدیر کل بانك را که مأمور رسمی بوده و با فرمان هماهنگی منصوب می‌شود در بردارد بانك ملی از بنگاه‌های وابسته بدولت محسوب شده و تمام سرمایه آن متعلق بدولت بوده و رأی دهندگان در مجمع عمومی منحصرأ از سه وزیر عضو دولت من جمله وزیر دارایی می‌باشند.

جامع مشترك بين اسکناس و چك تضمینی اقبال عامه و قبول آن دو بعنوان پول رایج مملکتی است و این اعتماد افکار عمومی ناشی از استحکام قوه خرید آن دو می‌باشد زیرا پادرس دست داشتن یکی از آن دو می‌توان تمام نیازمندی‌های خود را مرتفع نمود چك تضمینی این مزیت را دارد که در معاملات بزرگ بیشتر مورد درخواست است اقبال عمومی مهم‌ترین خصیصه

پول بشمار می‌آید و امروز بجای اینکه ارزش پول را بر طلا استوار نمایند آنرا قائم بر مقبولیت جامعه می‌نمایند. همین جهت اهمیتی که سابقاً پول‌های کاغذی از لحاظ ارتباط آن با فلز داشته کاهش یافته و اعتماد عمومی قائم مقام آن شده است جمله (پول قائم برایمان جماعت است) منه کروایانس سوسیال La monnaie Croyance Sociale مبین این خصیصه است.

مضار نفی عنوان بلیط بانك از چك تضمینی

با اهمیتی که پول در حیات اقتصادی هر کشوری دارد اگر عنوان بلیط بانك از چك تضمینی از طرف محافل مؤثر قضائی نفی شود مضار اقتصادی آن بیشمار خواهد بود زیرا باهول و هراسی که در مالکین چك مزبور پدیدار می‌شود بلافاصله بیانك ملی برای تبدیل آن باسکناس مراجعه می‌نمایند و چون بانك يك قسمت عمده آنرا تخصیص بیاعطاء اعتبار بمراجع مختلفه صنعتی و کشاورزی داده ناگزیر می‌شود از پرداخت بقیه اقساط خودداری کند و بدیهی است که عدم پرداخت بقیه اقساط تعهد شده بدستگاه‌های مزبور موجب وقفه در فعالیت تولیدی آنها خواهد شد و نتیجه آن ضربت مهلکی است که بر پیکر اقتصادی کشور وارد خواهد شد بعلاوه چون بانك ملی پرداخت مبلغ مندرج در چك تضمینی را تعهد کرده مجبور می‌شود بدارندگان چك وجه چك را پرداخت کند در این صورت است که بواسطه خارج شدن يك قسمت از بلیط‌های بانکی از گردش پولی یکی از عوامل بحران قلت پول در کشور ظهور می‌نماید.

برای اینکه آثار زیان بخش وقفه بانك ملی را در دادن اعتبارات مجسم سازم لازم میدانم اعتبارات و وام‌هایی که بانك مزبور از جهت توسعه اقتصادی کشور پرداخت می‌نماید احصاء کنم. این وام‌ها عبارتند از:

- ۱- وام صادراتی
- ۲- وام وارداتی
- ۳- وام صنعتی
- ۴- وام تنخواه گردان
- ۵- وام در مقابل کالا (صنعت)
- ۶- وام ساختمانی
- ۷- وام تأسیس بیمارستان
- ۸- وام تأسیس هتل

۹- وام باغداری

۱۰- وام کشاورزی

۱۱- وام مرغداری و تربیت دواب

بامتوقف شدن فعالیت‌های فوق‌کشورمواجه با بحران قلت پول (Déflation) و آثار خطرناک آن می‌شود علماء اقتصاد آثار بحران قلت پول را از لحاظ اجتماعی زیان بخش تر از تورم میدانند زیرا نتیجه آن سوق تمام کشور ببودی فقر است با بروز بحران قلت پول دورکن اساسی فعالیت اقتصادی یعنی کار و سرمایه عاقل میماند و در اثر آن فعالیت تولیدی و صنعتی متوقف می‌شود.

یکی از عوامل پیدایش بحران قلت پول خارج کردن يك قسمت از بلیط‌های بانکی است که مورد فعالیت تولیدی قرار گرفته است عامل مهمتر از آن عدم کفایت عرضه در تمام شئون اقتصادی می‌باشد.

نتیجه بحران قلت پول ترقی نرخ بهره و تنزل فاحش قیمت‌ها (که خارجیان از آن بهره‌مند شده و امتعه داخلی را به ثمن بخش خریداری مینمایند) و بیکاری عمرمی و دامنه‌دار امر و زاست

دولت با فعالیت‌های روزافزونی که در کلیه امور تولیدی و صنعتی آغاز کرده بوسائل پرداخت گوناگون نیازمند است و بهمین جهت علاوه بر اینکه با تحویل پشتوانه قانونی مبادرت با انتشار اسکناس میکند چون وسائل پرداخت مخارج تسولیدی را باندازه کافی در دست ندارد متوسل با انتشار شبه پول یعنی اسناد قرضه و اسناد خزانه و اسناد اصلاحات ارضی می‌شود.

زیادی پول و وسائل پرداخت وقتی مضر بوده و ایجاد تورم میکند که فعالیت تولیدی بموازات آن توسعه نیابد والا اگر فعالیت تولیدی زیاد باشد و در مقابل پول کم باشد عواجه با آثار خطرناک بحران قلت پول می‌شوند.

بنا بمراتب فوق‌الاشعار چون چك تضمینی از مصادیق بلیط بانکی بشمار آمده دادسرای دیوانعالی کشور حکم دادگاه تالی را قابل تأیید میدانند.

دادستان کل - دکتر علی آبادی

رأی اکثریت هیئت عمومی دیوانعالی کشور

در خصوص فرجام‌خواهی نماینده دادسرای استان مرکر باین خلاصه. که اولاً احمد مسعودی و مهندس پرویز زندیه دونفر از متهمین هر يك فاعل مستقل بزه جعل چك‌های

تضمین شده بوده اند تطبیق عملشان با جزء دوم ماده ۲۷ قانون مجازات عمومی و بالنتیجه تخفیف در میزان مجازات آنها صحیح نیست ثانیاً دادگاه جنائی در بساره کلیه متهمین بدون استحقاق ارفاق نموده و در تعیین میزان مجازات آنان تخفیف نامتناسب داده است نظر باینکه جناب آقای دادستان کل ضمن اظهار عقیده برابرام حکم فرجامخواسته با طرح فرجامخواهی دادسرای استان موافقت ننموده اند و طبق تبصره سوم از ماده ۴۳۲ قانون آئین دادرسی کیفری درخواست مزبور قابل طرح نمیباشد از این رو باتفاق آراء رد می شود.

و در مورد فرجامخواهی متهمین، از طرف آقایان عوض چرخى فرزند قیصر و منصور پاکبازی فرزند محمدرضا و محمد مسعودی فرزند ابراهیم و پرویز زندیه فرزند یحیی و کاظم اخوان زنجانی پنج نفر از محکوم علیهم در این مرحله اعتراض خاصی نشده است تا مورد امان نظر واقع شود و قسمت عمده اعتراضات محمد مطیعی فرزند حسن و سروان شاهپور رزمجو فرزند عزیزالله و مهدی شریف النسب فرزند احمد و ستوان حبیب اله غائی فرزند یداله (بقیه - فرجامخواهان) بشرح مندرج در لوایح تقدیمی آنان ماهوی و ایراد بنظر و خدشه و استنباط دادگاه صادرکننده حکم است که قابل اعمال نظر فرجامی نیست و اعتراضاتی که از طرف فرجامخواهان نامبرده بعنوان نقض پاره ای از مقررات آئین دادرسی کیفری و ناقص بودن تحقیقات بعمل آمده علاوه بر اینکه اکثر آنها موجه نیست بقرض صحت باندازه ای اهمیت نداشته که در حکم دادگاه موثر بوده و آنرا از اعتبار حکم قانونی بیاندازد و اعتراض خاص محمد مطیعی احداث متهمین باینکه چون قبل از تعقیب قضیه موضوع جعل چك های تضمین شده را بدولت اطلاع داده و معرفی نموده لذا بایستی طبق ماده ۱۰۱ قانون مجازات عمومی از مجازات معاف گردد و حکم محکومیت وی مخالف ماده مذکور صادر گردیده وارد و موجه نیست چه بنا بحکایت پرونده مشارالیه متهم بارتکاب دو جرم بوده یکی معاونت با سایر متهمین در ارتکاب جعل چك های تضمین شده و دیگری استعمال و استفاده از چك های مجعول با علم بجعلیت آن دادگاه جنائی که در نوبت اول با اتهامات اورسیدگی نموده نامبرده را باستناد ماده مزبور از جهت معاونت در جعل از مجازات معاف نموده و راجع با اتهام دیگر وی که استعمال و استفاده از چك های تضمین شده مجعول با علم بجعلیت آنها بعد از شروع بتعقیب متهمین بوده مورد را از مصادیق ماده مذکور ندانسته و حکم محکومیت متهم نامبرده را از آن جهت صادر کرده است و در رسیدگی نوبت دوم نیز شعبه ششم دادگاه جنائی مرکز راجع با اتهام اخیر الذکر مجدداً رسیدگی نموده بزحکارتی متهم را مجرز دانسته و مبادرت بصدور حکم محکومیت او نموده که در این قسمت خالی از اشکال است و در مورد اعتراض خاص سروان شاهپور رزمجو باینکه چون بعنوان استعمال و استفاده از چك های تضمین شده مجعول علیه

او ادعائی نشده لذا رسیدگی دادگاه جنائی نسبت باین اتهام ومحکومیت وی از آن حیث برخلاف ماده ۱ الحاقی بقانون آئین دادرسی کیفری میباشد این اعتراض وارد وموجه نیست چه برحسب کیفرخواست شماره ۳-۴۲۷۲۰ دادرسی شهرستان تهران باتهامات معاونت درجعل چكهای تضمینی واستعمال چكهای تضمینی مجعول باعلم بجعلیت آن وكلاهبرداری علیه متهم نامبرده اقامه دعوی شده وبا رعایت ماده ۲ ملحقه بقانون آئین دادرسی کیفری ازدادگاه جنائی مرکز تقاضای رسیدگی و صدور حکم مجازات وی بعمل آمده است و اما درخصوص قسمت دیگر اعتراضات بعضی از متهمین فرجامخواه منجمله سروان شاهپور رزمجو بعدم انطباق عمل انتسابی بانان باشق ۹ ازماده ۹۸ قانون مجازات عمومی استنادی دادگاه باین بیان که چك تضمین شده بلیط یا اسکناس بانك نیست بلکه با تعریفی که در قانون مزبور از آن شده نظیر چكهای عادی است که اشخاص صادر میکنند واینکه منظور از بلیط بانك همان اسکناس است وکلمات بلیط یا اسکناس که در ماده مذکور نوشته شده با هم مترادف میباشد این اعتراضات نیز وارد وموجه بنظر نمیرسد چه ذکر کلمات مترادف دارای مفهوم واحد در قانون غیر معقول وهرچند ممکن است گفته شود اسکناس نوعی بلیط بانك میباشد ولی چنین نیست که بلیط بانك منحصرأ بر اسکناس اطلاق شود بلکه بلیط بانك ورقه بهاداری است بامشخصات معین که از طرف بانك مجاز انتشار مییابد وبانك متعهد پرداخت وجه آن بدارنده است و اوراق بهادار مورد بحث در این پرونده نیز که منحصرأ وسیله بانك ملی ایران (که يك موسسه وابسته بدولت تمام سرمایه آن متعلق بدولت است) با امضاء مدیرمسئول آن انتشار یافته وتعهد پرداخت وجه آن بدارنده گردیده ومورد اقبال عموم قرار گرفته و عملاً رواج کامل دارد از مصادیق بارز بلیط بانك شناخته میشود که جعل آن مشمول شق ۹ از ماده ۹۸ قانون کیفر عمومی است و منظور مقنن از ذکر بلیط بانك در ماده مذکور که يك مفهوم کلی است مشمول وتسری حکم آن ماده نسبت بتمام اقسام مختلف آن بوده است و لذا اعتراض بعضی از فرجامخواهان باینکه چون در تاریخ وضع ماده ۹۸ قانون مجازات عمومی چك تضمین شده وجود نداشته جعل آن مشمول ماده مذکور نمیشود تا وجه مورد ادعاست و بالجمله چون بامداه در محتویات پرونده از حیث رعایت قواعد دادرسی وتطبیق اعمال انتسابی بمتهمین بقانون وتعیین کیفر درباره هر يك از آنان اشکال موثری که موجب نقض حکم فرجام خواسته باشد بان وارد نیست از این رو حکم ممیز عنه با کثرت آراء ابرام می شود .

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی